

УДК [070+316.77] (477)

АНАЛІТИЧНО-ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КАРТИНИ СВІТУ В СУЧАСНІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ УКРАЇНИ (НА МАТЕРІАЛІ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ)

Валентина Галацька

*Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара,
пр. Гагаріна, 72, Дніпропетровськ, 49050, Україна,
e-mail: farion66@mail.ru*

У статті йдеться про засоби публіцистичного трактування театральної реальності сучасної України, виражені в драматичній концепції дійсності, оригінально-авторській картині освоєння постмодерного світу.

Ключові слова: картина світу, концепція дійсності, драматичне, авторська манера.

Дефініція «картина світу» в багатьох гуманітарних науках вважається квінтесенцією світоглядних знань. Видатний німецький філософ Карл Ясперс обґрунтував це наріжне для комунікативістики наукове поняття як «сукупність предметного змісту, яким володіє людина» [1, с. 202].

Сьогодні в науковому обігу виділяються чуттєво-просторова, духовно-культурна, метафізична, філософська картини світу (Ж.-П. Сартр, М. Мамардашвілі, П. Козловський та ін.). Похідний від поняття «світогляд», цей концепт органічно пов'язаний з мистецтвом театру, яке формує світоглядно-змістові характеристики кожного покоління [2, с. 61].

Філософсько-культурологічний аспект театрального мистецтва розглядали у своїх працях С. Аверінцев, К. Бальме, Р. Барт, М. Бахтін, Ж. Дельоз, П. Паві, М. Фуко, Й. Хейзинга. Загальновідомим є той факт, що природа театрального мистецтва синтетична, тому що його художній образ виникає завдяки синтезу драматургії, архітектури, живопису, скульптури, музики, майстерності актора [3, с. 320].

Деякі дослідники (К. Бальме, О. Клековкін, Г. Почепцов) визначають театральність як специфічну художню якість, притаманну творам цього виду мистецтва, виділяючи найважливіші її дефініції. Таким чином підкреслюється органічність природи театрального мистецтва, виразність специфічних зображально-виражальних засобів.

Проникнення театрального сприйняття дійсності в усі сфери життя є одним з ключових понять постмодерної інтерпретації культурних явищ. Це підкреслює дослідник Р. Шехнер у праці «Теорія перформансу», зазначаючи, що театральними виступають дії однієї людини чи групи людей перед іншою людиною чи групою. Третя особа (спостерігач, глядач) здатна змінити звичний механізм сприйняття подій [4, с. 75].

Концепт «картина світу» як комплекс культурно обумовлених світоглядних уявлень про предмет застосовується також для визначення особливої

яскравості та виразності сценічної форми спектаклю або акторського виконання [4, с. 180].

Підкреслена сценічна умовність, яка виступає ядром структури драматичного мистецтва, також утілює зміст цього філософсько-культурологічного поняття, яке уособлює театральне бачення буття. Великий режисер-новатор українського театру Лесь Курбас наголошував: «Театральність завжди була найвищою стороною українського театру, театр завжди потребує якогось підкреслення, якихось котурнів» [5, с. 130].

Основоположник театральної моделі комунікації М. Євреїнов підкреслював соціальний підтекст інтерпретації театральних концептів у життєвому просторі: «Нехай міщани, які з жадібною цікавістю вистежують крізь вузькі розрізи своїх соціалістичних чи бюрократичних масок кожну образливо-повчальну для свого ницього духу дрібницю..., дізнаються нарешті з цього твору, що те, що вважалося до цього часу «театром» – не більше, як одна з численних вульгарних форм задоволення почуття театральності, – лише незначний, у кінцевому підсумку, епізод з історії соборної театральної культури» [6, с. 17].

Відомий теоретик драми В. Халізев, зосереджуючи увагу на філологічності інтерпретації поняття, вказує на таку особливість концептуального освоєння театральної дійсності, як «жестикуляція і ведення мови, здійснювані у розрахунок на публічний, масовий ефект, свого роду гіпербола «звичайної» людської поведінки» [7, с. 67].

У філософському аспекті поняття «театральна картина світу» дослідив Ролан Барт, який вважав, що «будь-яка дискурсивна система є представленням (у театральному сенсі – шоу), демонстрацією аргументів, прийомів захисту і нападу, сталих формул: свого роду мімодрамою, яку суб'єкт може наповнити своєю енергією істеричної насолоди» [8, с. 279].

Ю. Лотман, який створив основи комунікативного аналізу культури, відзначав, що сьогодні відбувається театралізація доби в цілому, що й визначає аналітичний підхід до її публіцистичного осмислення [9, с. 184].

Театральну публіцистику як вищий щабель театральної журналістики сьогодні називають особливим семантичним концептом мистецької реальності, який існує на межі двох самостійних типів словесності: художньої та масової комунікації та своєрідно інтерпретує картину світу у драматичній концепції дійсності. Варто зазначити, що в теорії та соціології журналістики це наукове поняття досліджене недостатньо, за винятком окремих робіт О. Алексєєва, О. Божкова, В. Дмитрієвської, К. Каска, Т. Орлової та ін.

Актуальність теми дослідження о бумовлюється посиленою функцією контенту медійності в національному театральному просторі пострадянської України, варіативністю її презентації в духовно-культурній картині світу та драматичній авторській концепції дійсності.

Синтетичність театрального мистецтва як головна його ознака спонукає до пошуків міждисциплінарного підходу в аналізі цих явищ. На нашу думку, продуктивно виявиться характеристика обраного матеріалу за допомогою типологічного, герменевтичного, індуктивно-дедуктивного методів, неструктурованого та систематичного спостереження, контент-аналізу.

Обрані методи аналізу допоможуть вирішити такі завдання роботи:

- 1) окреслити стан дослідження дефініції «картина світу» в сучасних гуманітарних науках;
- 2) провести логічну спадкоємність у комунікативному ланцюзі «картина світу – концепція дійсності – публіцистична інтерпретація»;

3) визначити як головну форму втілення сценічного буття прийоми декодування засад системи К. С. Станіславського.

Мета статті полягає у виявленні специфічних форм презентації духовно-культурної картини світу в сучасній театральній публіцистиці незалежної України.

Об'єктом дослідження обрані спеціалізовані періодичні видання України періоду 2010-14 рр. («Кіно – Театр», «Український театр»), всеукраїнська газета «Дзеркало тижня» (з постійною театральною рубрикою).

Предметом аналізу виступає філософське поняття «картина світу» та форми її публіцистичного оприявлення на сторінках означених видань.

Виклад основного матеріалу. Естетична природа театрального мистецтва виявляється в специфічних словесних образах, які інтерпретують головний смисл мистецтва Мельпомени. Він закодований у системі психофізичної підготовки актора К.С.Станіславського, його існування на сцені в запропонованих обставинах («если бы ...» [10, с. 50]).

Існуючи в аналітичних способах узагальнення мистецьких реалій, сучасна театральна журналістика відтворює у вигляді важливих медіаподій основні категорії театру (найзагальніші поняття цього синтетичного виду мистецтва), характеристику театральних форм і сценічних жанрів (акція, антимаска, бурлеск, водевіль, буфонада тощо), елементи структури вистави (акт, архетип, архітектоніка, діалог, експозиція, зав'язка), аналіз окремих прийомів та засобів сценічної виразності (алегорія, витіснення, гротеск, ексцентризм) [11, с. 25].

Театральні журналісти, інтерпретуючи на сторінках тепер рідкісних спеціалізованих видань різноманітну у жанровому вияві (інтерв'ю, рецензія, кореспонденція, аналітична стаття), неоднозначну в глядацькій оцінці постмодерну картину глобалізованого буття, вдаються до драматичної інтерпретації концепції дійсності. Остання визначає «точку погляду» публіциста на театральний світ і виступає змістовою концентрацією проблеми, яка в тексті твору виступає «матеріалізацією концепції» [12, с. 194].

Органічно це виявляється в естетичній категорії драматичного, що поєднує в собі аспекти аксіологічного та гносеологічного освоєння мистецького світу. Реалізація естетичної функції театрального дискурсу створює відповідний емоційний фон викладу матеріалу, який уособлює драматичність світовідчуття авторів, тобто боротьбу різних точок зору (світоглядних позицій), особистісних оцінок. Вони у сучасному сценічному просторі України формують смаки театральних глядачів. У цьому аспекті доцільно говорити про особливу, «терапевтичну» або «естетичну» критику (термін Ю. Габермаса), метою якої є оцінка «естетичних феноменів і подання суб'єктивних переживань» [13, с. 109].

Так у мистецько-довершеній формі проблемної статті на сторінках всеукраїнського часопису «Дзеркало тижня» провідний театральний публіцист Олег Вергеліс завжди дискусивно, театралью інтригуюче порушує питання функціонування театру в постнекласичному культурному континуумі епохи. Це промовисто засвідчують «інтертекстуальні» назви його творів: «Как лететь?..», «Губите ли вы театр?», «Русский дом со всеми удобствами», «Спешите делать добро» та ін.

Викликає зацікавлення сама манера безкомпромісності авторського мислення, підкреслена експресивність викладу думки, інтерпретації факту проблемності існування національного театрального мистецтва. Багатогранна в діалектичних переходах картина театрального буття у О. Вергеліса втілюється в адекватній поставленій проблемі концепції дійсності, в чеканному темпорит-

мі авторської фрази: «Как только произносишь роковое – «итоги театрального сезона» (в преломлении на 2012-2013) – тут-таки и испаряются поэтически-аналитические эмпирии. Этот гаснущий театральный сезон остаётся в памяти театральных людей, как беспощадный и безнравственный. Во многих своих нетворческих проявлениях – просто безобразный» [14, с. 1].

У цьому аспекті аналітичного моделювання театральних реалій доцільно говорити про «образ-концентрат» [15, с. 127], який утілює фікційний статус сценічного мистецтва та уособлює в сучасній театральній публіцистиці концепти відомої системи К.С. Станіславського, які театральні журналісти застосовують в аналітичному дослідженні театральних подій.

Драматичний емоційно-оцінний фон у трактуванні концепції сучасної театральної дійсності позиціонується на сторінках оновленого в тематичному і в поліграфічному ракурсах спеціалізованого часопису «Український театр». У деяких рецензіях, аналітичних оглядах сучасного театрального життя відчувається певна «вульгарна соціологізація» мистецтва Мельпомени, досить приземлене трактування театральних подій: «Наостанок варто зауважити, що національна опера – це не лише мистецтво, але й дрес-код, за яким країна може потрапити чи не потрапити до порядного товариства. Тепер у нас є «Летючий голандець» і все інше» [16, с. 5].

Разом з тим варта уваги на сторінках названого часопису інтерпретація відомих театральних постатей, наприклад, у складному жанрі нарису, або лейтмотивного інтерв'ю (рубрика «Дійові особи»). У передостанньому числі за 2013 рік відомий театральний публіцист Віталій Жежера пропонує в контексті свого 60-річчя інтерв'ю у самого себе (редакційна назва «Вихор, який заблукав»). Йому притаманні концептуальність образно-аналітичного бачення театрального світу, в якому він перебуває все доросле життя, персоніфікація концепту «театр»: «А насправді театр – це дуже громіздка штука, і все там відбувається досить повільно, з'являється природно, як гриби ростуть» [17, с. 29].

На сторінках часопису «Кіно-театр» естетично вартісними, театрознавчо вправними є матеріали постійних рубрик «Фестивалі», «На сценах», «Обличчя», які пропонують читачеві здебільшого театрознавчо-об'єктивну, а не журналістсько-суб'єктивну інтерпретацію картин театрального світу. Ця стильова ознака видання викликає у професійних колах дискусії. Разом з тим цікавою уявляється академічність викладу драматичної концепції дійсності, системність відображення мистецьких явищ у метафоричній формі: «Взаємодія міста і театру дала цікаві і несподівані результати як для глядачів, так і для учасників фестивалю, який, слід сподіватися, надихнув вірних слуг Мельпомени на подальшу роботу, подарував їм надію знову потрапити на «Мандрівного вішака», котрий, звісно ж, не стоятиме на місці» [18, с. 9].

У соціокультурному просторі незалежної України театральна публіцистика презентує сценічне буття за допомогою духовно-культурної і почуттєво-просторової картини світу. Вона аналітично реалізується у драматичній концепції дійсності, оприявленій у жанрах рецензії, проблемної статті, нарису, лейтмотивного інтерв'ю. Найприкметніші засоби публіцистичної реалізації сценічного буття – образи-концентрати, метафоричні утворення, семантичні контрасти, антитези.

У подальшому потребують окремого дослідження питання словесної культури дописувачів, недостатності фахової підготовки журналістів, рівня загальної ерудиції, концептуальності мислення, проблемного підходу до осмислення фактів театрального буття України, які істотно впливають на якісний рівень театральної публіцистики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ясперс К. Про сенс історії / К. Ясперс // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія / Упор. В.В. Лях, В.С. Пазенок. – К.: Ваклер, 1996. – С. 183-210.
2. Гегель Г.-В.-Ф. Эстетика в 4 т. / Гегель Г.-В.-Ф. – М.: Искусство, 1968. – Т.1 – 311 с.
3. Бердяев Н.А. Философия творчества, культуры и искусства: в 2-х т. / Н.А. Бердяев. – М.: Искусство, 1994. – Т. 1. – С. 37 – 342.
4. Schechner R. Theateranthropologie: Spiel und Ritual im Kulturvergleich. / R. Schechner. – Hamburg: Reinbek bei Hamburg, 1990. – 270 s.
5. Лесь Курбас Філософія театру / Л. Курбас – К.: Основи, 2001 – 917 с.
6. Євреїнов М. Театр для себе / М. Євреїнов // Український театр. – 1992. – № 1. – с. 17-19.
7. Хализев В.Е. Драма как род литературы / В.Е. Хализев – М.: МГУ, 1986. – 290 с.
8. Барт Р. Избранное / Р. Барт – М.: Наука, 1989. – 750 с.
9. Лотман Ю.М. Об искусстве / Ю.М. Лотман – СПб.: Искусство, 2000 – 704 с.
10. Станиславский К.С. Работа актёра над собой: В 2-х т. / К.С. Станиславский. – М.: Искусство, 1989. – Т. 1. – 270 с.
11. Клековкін О.Ю. Межі театру (проблеми термінології) / О.Ю. Клековкін. – Укр. театр. – 2008. – № 4. – С. 20 – 25.
12. Учёнова В.В. Публицистика и политика / В.В. Учёнова. – М.: Политиздат, 1973. – 271 с.
13. Шабанова Ю.О., Яременко І.А., Тарасова Н.Ю. Історія філософії: сучасні комунікативні вчення [Текст]: навч. посібник / Ю.О. Шабанова, І.А. Яременко, Н.Ю. Тарасова. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2012. – 120 с.
14. Вергеліс О. Губите ли вы театр? / Олег Вергеліс // Зеркало недели. – 2013. – № 22-23 (119-120) – 22-26 июня.
15. Стюфляева М.И. Образные средства в публицистике / М.И. Стюфляева. – М.: Наука, 1978. – 140 с.
16. Гайшенець А. Естетична трансгресія / А. Гайшенець // Укр. театр. – 2013. – № 5. – С. 4-5.
17. Бентя Ю. Віталій Жежера. Вихор, який заблукав / Ю. Бентя // Укр. театр. – 2013. – № 5. – С. 26-29.
18. Велимчаниця О. «Мандрівний вішак»: театр у пошуках простору / О. Велимчаниця // Кіно-Театр. – 2014. – № 1 (111). – С. 8-9.

**ANALYTICAL-ARTISTIC INTERPRETATION PICTURE
OF THE WORLD IN CONTEMPORARY THEATRE JOURNALISM
OF UKRAINE (ON THE MATERIAL OF SPECIAL PUBLICATIONS)**

Valentina Galatska

*Oles Honchar Dnipropetrovsk National University,
pr. Gagarina, 72, 49050, Dnipropetrovsk, Ukraine,
e-mail: farion66@mail.ru*

The article deals with the ways of publicistic view on theatrical reality of modern Ukraine, realized through dramatical concept of reality and the authors personal picture of the post-modern world.

Keywords: picture of the world, reality concept, dramatical, authors manner.

**АНАЛИТИКО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
КАРТИНЫ МИРА В СОВРЕМЕННОЙ ТЕАТРАЛЬНОЙ
ЖУРНАЛИСТИКЕ УКРАИНЫ
(ПО МАТЕРИАЛАМ ПЕЧАТНЫХ ИЗДАНИЙ)**

Валентина Галацкая

*Днепропетровский национальный университет им. Олеса Гончара,
пр. Гагарина, 72, Днепропетровск, 49050, Украина,
e-mail: farion66@mail.ru*

В статье рассматриваются средства публицистического освоения театральной реальности современной Украины, реализация драматической концепции действительности, оригинально-авторская манера освоения постмодерного мира.

Ключевые слова: картина мира, концепция действительности, драматическое, авторская манера.